Ю.В. ВІНТЮК

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ ЯК ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

В статті наведено результати дослідження, що мало за мету вивчення впливу громадської активності особистості на стан її соціального здоров'я. Простежено зв'язок між соціально значущою активністю людини та станом розвитку її соціальних якостей; наведено види громадської діяльності, які мають першочергове значення для формування соціального здоров'я.

В статье изложены результаты исследования, которое имело целью изучения влияния общественной активности личности на состояние ее социального здоровья. Прослежена связь между социально значимой активностью человека и состоянием развития его социальных качеств; приведены виды общественной активности, которые имеют первоочередное значение для формирования социального здоровья.

In the article the results of research, that had for the purpose of study of influencing of public activity of personality on the state of its social health are resulted. Traced communication between socially meaningful activity of man and development status of its social qualities; the types of public activity, which have the primary value for forming of social health, are resulted.

Соціальне здоров'я особистості є важливим показником можливостей її взаємодії з оточуючими, здатності адаптуватися до наявних соціальних умов, а в кінцевому результаті – показником можливості досягнення як окремою людиною, так і суспільством взагалі, суспільного благополуччя. Як відомо, існує протиріччя між запитами кожної окремої людини до суспільства і її бажанням робити власний внесок у зміну ситуації в ньому. Особливо актуальною дана проблема стає в період затяжної соціально-економічної кризи, яка вразила нашу державу. Адже подолання кризи неможливе без наявності у громадян держави, передусім у молоді, активної громадської позиції, задіяння її до участі в суспільних, у т.ч. державотворчих процесах. А це, в свою чергу, змушує до з'ясування причин наявної ситуації і пошуку шляхів виходу з неї.

Розбудова правової, демократичної держави потребує участі всіх громадян у суспільних процесах, що передбачає наявність у громадян як певного ставлення до спільних проблем, так і відповідної мотивації до участі у їхньому вирішенні. Позиція молоді, як і формування у неї відповідального ставлення до стану справ у суспільстві, неодноразово ставали предметом спеціальних досліджень [1; 3 – 5; 7 – 11; 13; 15] та ін. Проте ряд аспектів даної проблеми залишаються мало вивченими. Зокрема, потребує детальнішого з'ясування питання про те, які фактори обумовлюють формування громадської позиції молоді в сучасних умовах і як це впливає на їхню суспільно значущу діяльність, а відповідно, і громадську активність.

Результати досліджень показують, що наявні у нашому суспільстві умови є вкрай несприятливими для формування соціального здоров'я підлітків і молоді [2], що змушує до пошуків і задіяння необхідних для цього можливостей. Як свідчить наявний досвід роботи зі студентами, стан громадської активності сучасної молоді переважно низький, що має негативні наслідки як для нашого суспільства загалом, так і для кожного його члена зокрема. Відтак постає завдання з'ясувати залежність стану соціального здоров'я особистості від її громадської активності. Для з'ясування наявності такої залежності було проведено спеціальне дослідження.

Мета роботи: вивчення впливу громадської активності особистості на стан її соціального здоров'я.

Робота має чітке практичне спрямування, оскільки передбачено застосувати виявлені закономірності для формування соціального здоров'я молоді, студентів передусім, при проведенні виховної роботи з ними. Особливо важливим видається вирішення даного завдання для формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців соціальних професій.

1. Вихідні передумови дослідження

Доцільно розпочати виклад зі з'ясування основних понять. В центрі проблеми, що розглядається, лежить поняття громадянства. ***Громадянин – людина, яка дотримується прийнятих у суспільстві норм співжиття: моральних, правових та ін., тобто виконує свої обов'язки перед іншими людьми і державою.***

Людина, яка є громадянином, відрізняється від інших наявністю сформованої громадянської

позиції, яку реалізує у власній діяльності. ***Громадянська позиція – це сукупність переконань, що визначають ставлення особистості до суспільства, а також виконання нею своїх обов'язків по відношенню до інших громадян, держави і суспільства вцілому.***

Необхідно відзначити, що в даній роботі поняття **громадська позиція** і **громадянська позиція** вживаються як синоніми, хоча між ними є суттєва відмінність, оскільки громадська позиція передбачає активну участь в житті громади, а громадянська – всього суспільства загалом; що відображає різні етапи одного процесу участі особи в суспільному житті.

Відповідна позиція обумовлена конструктивним ставленням особистості до суспільних проблем, що сформувалася в процесі соціалізації, набуття власного досвіду взаємодії з соціальним оточенням. По відношенню до суспільства, його проблем та інтересів людина може займати різні позиції:

- активну;
- пасивну (нейтральну або байдужу);
- ворожу;
- непостійну та ін.

Проте під громадською позицією переважно розуміють таку, що захищає інтереси громади і суспільства в цілому, тобто активну. Така позиція передбачає конструктивну і творчу участь людини у суспільних процесах, прийняття на себе відповідальності за те, що відбувається в суспільстві. Громадська позиція індивіда проявляється в його громадській активності.

Формується відповідна громадська позиція в процесі громадської активності, тобто різного ступеня і значущості включеності в суспільні процеси. ***Громадська активність – діяльність індивіда, спрямована на вирішення суспільних проблем, що передбачає активну участь у суспільних процесах, спрямованих на здійснення перетворень у громадському житті.***

Реалізується громадська активність у різних формах, переважно через участь у діяльності громадських організацій (ГО). ***Громадська організація – об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших інтересів*** [6, с. 28].

Виховання громадянськості у дітей і молоді переслідує конкретну мету – розбудову громадянського суспільства. ***Громадянське суспільство – сукупність неполітичних відносин (економічних, національних, духовно-моральних, релігійних і т.ін.), галузь спонтанного самовиявлення інтересів і волі вільних індивідів та їх асоціацій.***

Інші поняття, що стосуються соціального здоров'я, добре відомі (принаймні, фахівцям у галузі ЗСЖ) і не потребують уточнення та спеціальних роз'яснень; про них неодноразово йшлося в попередніх номерах збірника.

Проведене дослідження базується на положенні, що громадянські якості людини мають безпосереднє відношення до її буття в соціумі, а тому повинні певним чином співвідноситися з якостями особистості, що характеризують її соціальне здоров'я, як здатність до ефективної і безконфліктної сумісної взаємодії з оточуючими. Людина, що займає певну громадянську позицію, займається суспільно корисною діяльність, повинна мати як якісно новий рівень особистісного розвитку, так і відповідний рівень соціального здоров'я.

Зазначені позиції індивіда по відношенню до суспільства можна також охарактеризувати як конструктивну, неконструктивну і деструктивну – по відношенню як до суспільства, так і до особи; оскільки активність людини відбувається в соціумі і передбачає досягнення гармонії з оточенням. Проте, оскільки як поведінка людини, так і діяльність є засобами адаптації до наявних умов, соціальних у т.ч., можна стверджувати, що як активність взагалі, так і громадська активність має те ж саме призначення – адаптація в середовищі – а тому може розглядатися як внутрішній ресурс, що становить її соціальне здоров'я.

Спираючись на викладене можна сформулювати **гіпотезу**, що сучасний стан справ у нашому суспільстві обумовлений низьким рівнем адаптації до наявних вимог – соціального здоров'я молоді, – тобто низьким рівнем її громадської активності і низьким рівнем особистісного розвитку. Відтак постає завдання встановити залежність між особистісним розвитком і громадською позицією людини.

2. Розвиток особистості і громадянська позиція

Процес розвитку особистості неодноразово досліджувався як вітчизняними, так і зарубіжними фахівцями [16]. В контексті даного дослідження закономірно виникає питання: як він пов'язаний з громадянською позицією? Як вона формується і що визначає? Для розкриття даного питання скористаємося теорією особистості К.К. Платонова [12], як такою, що достатньо розроблена та

відповідає запитам практики. Згідно з запропонованими і обгрунтованими положеннями, за громадську активність відповідає підструктура спрямованості особистості.

Спрямованість визначає направленість інтересів, цілі, що їх прагне досягнути людина, а також визначає засоби, які вона використовує для здобуття бажаного. Які причини наявності або відсутності громадської позиції, які чинники сприяють або не сприяють її формуванню? Теорія Платонова передбачає наявність різних рівнів розвитку особистості, яких досягає людина в процесі розвитку [12]. Як відправний пункт для подальших пошуків візьмемо поняття мінімуму соціальної зрілості особистості.

Як відомо, навіть мінімуму соціальної зрілості особистості досягають не всі, причому не лише до віку 17-18 років, але й далі, часом навіть до кінця життя. Відповідно, ще менше людей досягає певного рівня соціальної зрілості, тобто далеко не всі стають здатними брати конструктивну участь у житті суспільства, впроваджувати в ньому необхідні позитивні зміни. Досягнення певного рівня соціальної зрілості передбачає наявність сформованої громадської позиції, як готовність приймати участь у житті суспільства.

Кожна позиція визначає певну поведінку, оскільки людина реалізує наявний у неї внутрішній потенціал у проявах власної активності. Причому певні соціальні впливи формують і відповідну позицію особистості. Домінуючі моделі поведінки (конструктивні або деструктивні) визначають стан справ у суспільстві. Благополучне суспільство вимагає від громадян певної – соціально бажаної – поведінки, яка є наслідком наявності відповідної позиції.

Певна позиція, переконання особистості реалізуються у відповідній діяльності; активна громадська позиція передбачає наявність наступних її видів:

- активна участь у житті громади;
- зацікавленість станом справ у суспільстві;
- участь у політичному житті;
- відстоювання національних інтересів та ін.

В ідеальному варіанті особисті прагнення людини повинні співпадати з орієнтаціями і запитами суспільства, в якому вона живе; що необхідно для досягнення гармонії між індивідом і соціумом. З огляду на це, як зазначає І.М. Богданова, "Формування громадянськості як інтегрованої ціннісної орієнтації стає провідним завданням соціалізації молоді" [1, с. 17]. Громадянськість розглядається як ієрархічна структура, до складу якої входять наступні рівні формування цінностей, як:

- національний – його завданням є формування громадянина держави;
- регіональний – його завданням є формування громадянина певної регіональної спільноти;
- глобальний або загальнолюдський – громадянина світу (за А.А. Сбруєвою), [цит. за 1, с. 17].

Внаслідок виконання цих видів діяльності формується:

- соціально значущі переконання;
- національна самосвідомість;
- активна позиція, спрямована на захист спільних інтересів;
- відчуття відповідальності за стан справ у громаді і суспільстві загалом;
- наявність у системі цінностей відповідних пріоритетів;
- наявність активності, спрямованої на відстоювання власної позиції та ін.

Громадянин держави повинен поділяти цінності суспільства, в якому він живе, і надавати своїм прагненням і діям певні пріоритети, з тим, щоб його власні прагнення і дії не перебували в конфлікті з суспільними. Громадянин держави приносить користь оточуючим, як громаді, так і суспільству загалом – що визначає наявність адаптації індивіда до запитів соціуму. З найдавніших часів суспільство тим вище оцінює кожного окремого індивіда, чим більшу користь він надає оточуючим: "Слава слідує за доброчинністю" *(лат. прислів'я)*.

Громадянське суспільство – це здорове суспільство. Воно неможливе без здоров'я кожного окремого його члена. Відповідно, є пряма залежність між рівнем особистісного розвитку громадян і станом справ у суспільстві. В той же час формування громадянської позиції особистості – виховання у неї почуття відповідальності за інших, за спільну справу – є дієвим засобом формування її соціального здоров'я.

3. Громадянська позиція і здоров'я суспільства

Громадська позиція особистості реалізується через залучення до участі в суспільному житті, що може бути реалізовано через власну участь у вирішенні спільних справ, у різних проявах. Які можливі способи залучення особи до суспільно значущої діяльності? З найдавніших часів спільні проблеми на рівні громад вирішувалися шляхом самоврядування. Відтак самоврядування можна

розглядати як визначальний чинник формування соціального здоров'я особистості і основу громадянського суспільства.

Саме через самоврядування кожна людина може приймати активну участь і робити власний внесок у зміну стану справ у суспільстві, що формує її здатність до здійснення такої взаємодії, тобто показники соціального здоров'я. «Самоорганізація у природі й суспільстві – єдиний цілісний процес, в багатовимірній структурі якого унікальна самобутність культур та цивілізацій гармонійно поєднується з неповторною винятковістю їхнього багатофакторного розвитку. В цьому процесі людина виступає як "клітинка" громади, громада – як "клітинка" суспільства, а останнє – як "клітинка" людства» [14, с. 126]. Отже, якщо людина гармонійно взаємодіє з соціальним оточенням – тобто долучається до ефективного вирішення спільних проблем – вона соціально здорова. Ефективне самоврядування неможливе без наявності сформованої громадської позиції, відповідальності за стан справ у громаді та суспільстві загалом. Все це стає можливим за рахунок наявності певних якостей особистості.

Які саме якості формуються в процесі формування громадянина? "... в умовах українського державотворення провідним завданням національного виховання є формування таких цінностей, як патріотизм, гуманізм, толерантність, совість, честь, любов, дружба, працелюбність, а також цінностей, як пов'язані з приналежністю до народу" [1, с 17]. Керуючись ними у стосунках з іншими, люди повинні: "поважати гідність інших людей; давати зрозуміти іншим, що їх цінують; заслуговувати лояльність, довіру, щирість; співпрацювати з іншими, підтримувати їх; поважати довіру, життя, приватність, власність інших; намагатися розв'язувати проблеми мирним шляхом" [1, с 19].

Особливою формою громадської активності є участь в діяльності ГО. Всі види діяльності в ГО передбачають формування вмінь та якостей, необхідних при сумісній взаємодії, проте серед них можна виділити ряд таких, що мають першочергове відношення до формування соціально важливих якостей особистості, тобто показників соціального здоров'я. Наведемо найважливіші з них (з огляду на можливості вирішення поставленого в даній роботі завдання).

ГО грають важливу роль у суспільних процесах. Демократичний державний устрій передбачає створення організацій для захисту від небажаних дій державної влади, спрямованих на вирішення різноманітних соціальних проблем. Члени ГО займаються видами діяльності, спрямованими на протидію антисуспільним діям чинної влади всіх рівнів, чим захищають як свої власні, так і громадські інтереси. Сукупність таких об'єднань, що активно відстоюють громадські інтереси, одержала назву громадянського суспільства. Досвід політичного протистояння протягом останніх років у нашій державі свідчить, що ГО здатні не тільки стежити за демократичністю і чесністю проведення виборчої кампанії та самих виборів, але й можуть здійснювати контроль над владними структурами всіх рівнів [6, с. 7].

ГО здійснюють координацію роботи, представництво та захист інтересів їхніх членів у інших організаціях. Такі організації, що об'єднують промисловців, бізнесменів, сільськогосподарських виробників, торговців – тобто потенційних конкурентів, які, відстоюючи власні інтереси, виступають як єдине ціле та спільно борються з тими, хто заважає здійснювати статутну діяльність, і становить загрозу не лише для них, але й для держави та суспільства в цілому. Разом вони можуть здійснювати й інші необхідні для забезпечення власної конкурентоспроможності види діяльності: проведення необхідних досліджень, лобіювання інтересів тощо, які не під силу окремому суб'єкту.

Важливу роль у вирішенні поставленого завдання відіграють ГО, діяльність яких спрямована на надання соціальної допомоги. Серед них є організації, що борються з палінням, пияцтвом та алкоголізмом, наркоманією та токсикоманією, надають допомогу безробітним, малозабезпеченим, біженцям тощо. Вони надають моральну, правову, матеріальну та іншу підтримку людям, які опинилися у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно подолати наявні труднощі. Саме участь у роботі доброчинних організацій соціального спрямування розвиває моральні якості молодих людей, активно формує у них гуманістичну життєву позицію, а відтак утверджує принципи гуманізму і демократії в суспільному житті [6, с. 18].

Не менш важлива діяльність організацій, що борються з різноманітними захворюваннями. Вони протистоять розповсюдженню туберкульозу, ВІЛ/СНІД, сприяють боротьбі з раком та серцево-судинними захворюваннями тощо. Вони допомагають збирати необхідну інформацію про поширення і прогресування всеможливих захворювань, наявні можливості для їхнього лікування, про можливості залучення коштів, проведення досліджень та ін.

ГО займаються доброчинною діяльністю. Дана діяльність спрямована на доброчинність і реалізується шляхом збору коштів на добродійні цілі. Таким чином, члени цих організацій надають

допомогу тим людям, які не можуть самостійно вирішити наявні проблеми (переважно пов'язані з різними непередбачуваними життєвими обставинами та хворобами), а також організаціям, що можуть надати необхідну допомогу, для залучення необхідних для цього ресурсів [6, с. 21].

На зазначені види діяльності необхідно передусім орієнтуватися для формування показників соціального здоров'я молоді. Саме діяльність у складі ГО надає найбільші можливості для формування громадянської позиції молоді і надання навичок вирішення соціальних проблем. Проте, оскільки в процесі громадської діяльності формуються компоненти соціального здоров'я, можна припустити, що громадянське суспільство передбачає наявність певного рівня соціального здоров'я його членів. Відповідно, можна знайти докази, що свідчать на користь такого припущення. Здорове суспільство складається зі здорових особистостей, тобто здатних до продуктивної сумісної діяльності. А продуктивну і безконфліктну сумісну взаємодію забезпечує відповідний рівень соціального здоров'я. Ланцюг, що намітився, можна зобразити наступною схемою: Соціальна зрілість особистості – громадська позиція – громадська активність – самоврядування – соціальне здоров'я особистості – здоров'я суспільства. Отже, якості, які необхідно сформувати у підростаючого покоління для формування і утвердження їхньої громадянської позиції, є компонентами їхнього соціального здоров'я.

З наведеного можна зробити наступні **висновки:**

1. Залучення молоді до громадської діяльності сприяє формуванню у неї активної громадської позиції, відчуття обов'язку перед окремими людьми і суспільством взагалі, сприяє налагодженню взаємодії з оточуючими на раціональній основі, з врахуванням чинних суспільних вимог, а відтак сприяє її соціальній адаптації.

2. Активна і конструктивна громадська діяльність формує соціально значущі якості особистості молоді – оскільки надає знання і навички, необхідні для успішної адаптації в соціумі – а тому є важливим чинником формування її соціального здоров'я. Здоров'я кожного члена суспільства виступає основою здоров'я всього суспільства загалом, оскільки здорове суспільство передбачає відсутність нездорових елементів у його структурі.

3. Громадська активність молоді сприяє зміні самого соціального оточення, пристосування його до вимог кожної окремої особистості – що сприяє оптимізації стосунків як окремих індивідів, так і кожного з індивідів і суспільства – а тому вирішує завдання формування професійно значущих якостей особистості у фахівців соціальних професій, а в кінцевому підсумку –суспільного розвитку і побудови громадянського суспільства.

В дальнішому видається доцільним проведення дослідження для з'ясування рівня особистісного розвитку молоді, її громадської активності, а також чинників, що їх детермінують. *Доцільно також розробити методику формування мотивації до громадської активності у студентів, і* методику формування показників соціального здоров'я шляхом залучення до громадської діяльності; яку передбачається використати для формування професійно важливих якостей у студентів, майбутніх фахівців соціальних спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова І.М. Теоретичні засади соціалізації студентської молоді // Виховна робота зі студентською молоддю. – Одеса: "Фенікс", 2006. – С. 16-50.
2. Вінтюк Ю.В. Формування соціального здоров'я підлітків і молоді в умовах кризового соціуму // Здоровий спосіб життя. – 2009. – № 39. – С. 11-16.
3. Володарська Н. Методи формування громадянської спрямованості як життєвого вибору особистості // Психологія і педагогіка професійної освіти. – 2003. – № 1. – С. 90-97.
4. Гаєць В. Державність України. На шляху до громадянського суспільства // Віче. – 1995. – № 5.
5. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення. – К.: Логос, 1997.
6. Громадські об'єднання в Україні / За ред. В.М. Бесчастного. – К.: Знання, 2007. – 415 с.
7. Кендзьор П. Метод проектів як важливий засіб громадянського виховання учнівської молоді // Психологія і педагогіка професійної освіти. – 2003. – № 1. – С. 203-210.
8. Кириченко С.О. Шляхи формування громадянського суспільства і правової держави. – К.: Логос, 1999.
9. Кириченко С.О. Громадянське суспільство і правова держава: поняття та зміст. – К.: Логос, 1999.
10. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 2000. – № 22. – С. 7-21.

11. Макаренко А.С. Воспитание гражданина. – М.: Педагогика, 1974.
12. Платонов К.К. Структура и развитие личности / Отв. ред. А. Д. Глоточкин. - М.: Наука, 1986. - 254 с.
13. Поліщук Ю.Й. Соціально-педагогічна діяльність сучасних громадських молодіжних об'єднань в Україні. – Тернопіль: ТНПУ, 2005. – 432 с.
14. Самоврядування та самоорганізація територіальних громад: Матеріали науково-практичної конференції. – Львів: Доброчинний ГФ ім. Князя Осмомисла, 1999. – 208 с.
15. *Сухомлинский В.А.* Рождение гражданина. – М.: Молодая гвардия, 1979. – 335 с.
16. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. Пер. с англ. - СПб.: Питер Пресс, 1997. - 608 с.

А.М.МЕДВІДЬ, Ф.М.МЕДВІДЬ

УКРАЇНСЬКА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: ВИТОКИ, ГЕНЕЗА

Стаття присвячена аналізу витоків і генези української медичної термінології.

Статья посвящена анализу истоков и генезису украинской медицинской терминологии.

The article intiate looking for genezus ukrainians medical therminologu.

Не знаючи термінології,
не можна ні науку вперед посувати,
ні передавати її здобутки народові
Григорій Холодний

Наукова термінологія виступає як вище породження людської думки, національної за своїми витоками, міжнародної за своїм поширенням серед різних народів світу. Саме в термінології закодована історія й культура народу. Основу кожної термінологічної системи (звичайно, природно сформованої) становлять власне національні слова, що увійшли в науковий обіг шляхом їхнього дефінування. Вони «грають» тільки в системі рідної мови, добуваючи з її надр потенційні значення, які диктує відповідний контекст й історична традиція.

Запозичення в термінології, на наш погляд, об'єктивний і неминучий фактор її еволюції. Однак вони доцільні тільки тоді, коли відповідають життєвим потребам і засвоюються, не порушуючи національної специфіки терміносистеми. Співвідношення між національними та інтернаціональними елементами у термінологічних системах встановлюються в доцільних пропорціях тільки за умови, якщо розв'язане питання національного (орієнтація на загальнонародну основу в лексиці, в побудові стандартних висловів, у синтаксичній структурі, у відмові від штучного словотворення)[3, с. 6].

«… Термінольогія кожного народу, - читаємо у В. Сімовича, - йшла й іде иншими шляхами, вона зв'язана з культурними впливами чужих мов (рос., н. пр., з нім. та церк.-слав.; чес. з нім.; укр. потрохи з поль. та рос. і т.д.) та з структуральними законами кожної мови…»[4, с.7].

Слова та словосполучення, що означають або пояснюють спеціальні предмети, явища, дію тощо в специфічній, науковій, публіцистичній чи діловій сфері, називають **термінами.** Терміни мають точне конкретне значення й тому позбавлені суб'єктивно-оцінних відтінків.

У діловому стилі є своя термінологія, яку утворюють із власних слів *(діловодство, справочинство)*, запозичують з інших мов *(анемія, йод)*, утворюють за допомогою власних слів та частин іншомовних або із запозичених складників *(фотокамера, екс-чемпіон, гриб-паразит)*.

Значення термінів зафіксовані в державних стандартах, спеціальних словниках, довідниках. Ось чому терміни треба вживати лише в зафіксованому у словнику значенні. Нестандартні терміни в діловодстві не бажані, оскільки вони засмічують та ускладнюють написання і функціонування ділових паперів.

Кожна вузька галузь науки має свої терміни. Проте деякі терміни мають кілька значень, особливо в діловодстві. Наприклад: *справа* - означає один документ і сукупність документів, інше значення має *юридична справа.* Правильне значення того чи іншого терміна допоможе з'ясувати контекст. При утворенні похідних форм терміна необхідно користуватися тільки тими формами, що подаються в словнику чи довіднику, бо вільне словотворення може стати причиною неправильного використання або нерозуміння термінів.

Отже, наукові терміни потребують особливої уваги, постійної роботи зі словниками й